

Výživné, náklady řízení

Je-li veden spor o peněžité plnění v konkrétní pravidelné výši (byť není rozhodováno o přiznání daného plnění, ale o zrušení výživného), a to za určité časové období, kdy je celkovou spornou peněžitou částku možno zjistit jednoduchým početním úkonem, je postup, ve kterém je dána přednost použití § 8 odst. 2 advokátního tarifu, v souladu s právem na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny ve spojení s právem na právní pomoc podle čl. 37 odst. 2 a na ochranu vlastnického práva podle čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Právní úprava počítá i se situacemi, kdy by výše naznačený názor byl z hlediska konkrétních okolností souzené věci neudržitelný a pro neúspěšného účastníka např. až ekonomicky likvidační. Pak obecný soud může bezpochyby za splnění zákonem daných podmínek zvážit i v takové situaci aplikaci § 150 o. s. ř.

(Nález Ústavního soudu České republiky sp.zn. III.ÚS 385/22 ze dne 13.9.2022)

Ústavní soud rozhodl o ústavní stížnosti stěžovatele D. Č., zastoupeného opatrovníci M. Č., právně zastoupeného Mgr. J.J., advokátem se sídlem P., proti výrokům II. a III. rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 3. 11. 2021 č. j. 10 Co 122/2021-618, za účasti Krajského soudu v Ústí nad Labem, jako účastníka řízení a D. Č., jako vedlejšího účastníka řízení, tak, že výroky II. a III. rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 3. 11. 2021 č. j. 10 Co 122/2021-618 bylo porušeno právo stěžovatele na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod ve spojení s čl. 37 odst. 2 a čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Výroky II. a III. rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 3. 11. 2021 č. j. 10 Co 122/2021-618 se ruší.

Z odůvodnění

I. Skutkové okolnosti případu a námitky stěžovatele

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen "Ústava") a § 72 a násl. zákona č. [182/1993](#) Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen "zákon o Ústavním soudu"), se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví uvedeného soudního rozhodnutí, přičemž tvrdí, že jím byla porušena jeho základní práva zaručená v čl. 11 odst. 1, čl. 36 odst. 1 a čl. 37 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen "Listina").

2. Z ústavní stížnosti a vyžádaného soudního spisu se podává, že Okresní soud v Litoměřicích (dále jen též "okresní soud") rozhodl rozsudkem ze dne 14. 4. 2021 č. j. 7 C 30/2020-537 tak, že zamítl žalobu otce již zletilého stěžovatele na zrušení vyživovací povinnosti ke stěžovateli a uložil mu, aby zaplatil stěžovateli náklady řízení ve výši 29 879,42 Kč. Zamítnutí návrhu odůvodnil okresní soud tím, že nedošlo k takové změně poměrů, že by byl stěžovatel schopen sám se živit, a ani nedošlo k zániku vyživovací povinnosti přesto, že mu byl přiznán invalidní důchod a sociální dávky. Odůvodněné výdaje stěžovatele, které jsou vysoké, přesahují výši jeho příjmů, proto okresní soud dospěl k závěru, že od posledního rozhodnutí o výživném sice nastaly u účastníků takové změny poměrů, které by odůvodňovaly snížení výživného, nikoliv však úplné zrušení vyživovací povinnosti. Okresní soud dospěl k závěru, že poskytování výživného stěžovateli není v rozporu s dobrými mravy a oprávněný má právo na stejnou životní úroveň jako povinný.

3. Proti tomuto rozsudku podal otec stěžovatele v zákonné lhůtě odvolání, v němž navrhoval, aby odvolací soud změnil napadený rozsudek tak, že zruší jeho vyživovací povinnost vůči stěžovateli,

stanovenou ve výši 3 000 Kč měsíčně, ode dne 24. 1. 2020.

4. Krajský soud v Ústí nad Labem (dále též jen "krajský soud") přezkoumal napadený rozsudek spolu s řízením, které předcházelo jeho vydání, a dospěl k závěru, že odvolání otce stěžovatele není důvodné. V průběhu řízení vzal vedlejší účastník částečně zpět žalobu, pokud jde o zrušení vyživovací povinnosti za dobu od 17. 12. 2019 do 23. 1. 2020, stěžovatel s tímto částečným zpětvzetím žaloby souhlasil a odvolací soud dle § 96 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen "o. s. ř."), řízení částečně zastavil (výrok I.). Výrokem II. rozhodl krajský soud tak, že rozsudek okresního soudu se v nákladovém výroku mění potud, že náklady řízení činí 20 379,42 Kč, jinak se v tomto výroku a ve výroku ve věci samé potvrzuje. Výrokem III. pak stanovil povinnost vedlejšímu účastníkovi zaplatit stěžovateli náklady odvolacího řízení ve výši 8 694 Kč.

5. Pokud jde o výrok o náhradě nákladů řízení, postupoval podle názoru krajského soudu okresní soud v souladu s § 142 odst. 1 o. s. ř., když přiznal plně úspěšnému žalovanému (stěžovateli) náhradu účelně vynaložených nákladů řízení. Odvolací soud neshledal důvody pro aplikaci § 150 o. s. ř., dle kterého lze výjimečně, jsou-li dány okolnosti hodné zvláštního případu, úspěšnému účastníkovi nepřiznat náhradu nákladů řízení zcela nebo zčásti. Pokud jde o výši náhrady nákladů řízení před okresním soudem, okresní soud přiznal tuto náhradu dle vyhlášky č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů (dále jen "advokátní tarif"), za 9 úkonů právní služby dle § 11 odst. 1 advokátního tarifu, vycházel přitom z tarifní hodnoty uvedené v § 9 odst. 3 vyhlášky. Krajský soud však dospěl k závěru, že v řízení o zrušení vyživovací povinnosti je třeba stanovit hodnotu tarifu dle § 9 odst. 1 advokátního tarifu částkou 10 000 Kč, sazba mimosmluvní odměny činí dle § 7 bod 4 1 500 Kč za jeden úkon právní služby. Vzhledem k tomu, že byl vedlejší účastník v odvolacím řízení v plném rozsahu neúspěšný, stěžovateli náleží dle § 224 odst. 1 a § 142 odst. 1 o. s. ř. náhrada nákladů odvolacího řízení. Tarifní hodnotu stanovil krajský soud na 10 000 Kč dle § 9 odst. 1 advokátního tarifu, protože dle jeho názoru v souzené věci nebylo předmětem právní služby opětuující se plnění dle § 8 odst. 2 advokátního tarifu, ale návrh na zrušení vyživovací povinnosti.

6. Stěžovatel v ústavní stížnosti se způsobem výpočtu náhrady nákladů řízení nesouhlasí. Namítá, že žalobce vymezil předmět sporu tak, že se domáhal zrušení výživného obecně a následně změnil petit tak, že se domáhá zrušení výživného "počínaje dnem 24. 1. 2020". Jelikož se žalobce domáhal určení, že jeho vyživovací povinnost ve výši 3 000 Kč měsíčně zanikla, činila tarifní hodnota sporu dle § 8 odst. 2 advokátního tarifu částku 180 000 Kč (3 000 Kč x 12 měsíců x 5 let), neboť šlo o zrušení výživného pro neurčitý časový úsek "do budoucna". Stěžovatel poukázal též na judikaturu Ústavního soudu, konkrétně na usnesení sp. zn. III. ÚS 3514/13 a sp. zn. 1551/16. Stěžovatel v ústavní stížnosti uvádí, že je osobou sice zletilou, nicméně těžce zdravotně postiženou, s omezenou svéprávností, plně závislou na pomoci třetí osoby (matky, která je současně opatrovníkem).

II. Vyjádření účastníků řízení

7. Ústavní soud zaslal ústavní stížnost k vyjádření účastníkům řízení - Krajskému soudu v Ústí nad Labem a otci stěžovatele. Krajský soud pouze odkázal na obsah napadeného rozhodnutí. Otec stěžovatele se nevyjádřil vůbec.

III. Procesní předpoklady řízení

8. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení. Dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, ve kterém bylo vydáno rozhodnutí napadené ústavní stížností. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Jeho ústavní stížnost je přípustná

(§ 75 odst. 1 téhož zákona a contrario), neboť vyčerpал všechny zákonné prostředky k ochraně svých práv.

9. Vzhledem k tomu, že od ústního jednání nebylo možno očekávat další objasnění věci, Ústavní soud od něj podle § 44 věty první zákona o Ústavním soudu upustil.

IV. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

10. Ústavní soud je soudním orgánem ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy), který stojí mimo soustavu soudů (čl. 91 odst. 1 Ústavy). Vzhledem k tomu jej nelze, vykonává-li svoji pravomoc tak, že podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému soudnímu rozhodnutí, považovat za další "superrevizní" instanci v systému obecné justice, oprávněnou vlastním rozhodováním (nepřímo) nahrazovat rozhodování obecných soudů; jeho úkolem je "toliko" přezkoumat ústavnost soudních rozhodnutí, jakož i řízení, které jejich vydání předcházelo. Proto vedení řízení, zjišťování a hodnocení skutkového stavu, výklad podústavního práva a jeho aplikace na jednotlivý případ je v zásadě věcí obecných soudů, a o zásahu Ústavního soudu do jejich rozhodovací činnosti lze uvažovat za situace, kdy je jejich rozhodování stíženo vadami, které mají za následek porušení ústavnosti (tzv. kvalifikované vady); o jaké vady přitom jde lze zjistit z judikatury Ústavního soudu.

11. Proces interpretace a aplikace podústavního práva pak bývá stížen takovouto kvalifikovanou vadou zpravidla tehdy, nezohlední-li obecné soudy správně (či vůbec) dopad některého ústavně zaručeného základního práva (svobody) na posuzovanou věc, nebo se dopustí - z hlediska řádně vedeného soudního řízení - neakceptovatelné "libovůle", spočívající buď v nerespektování jednoznačně znějící kogentní normy, nebo ve zjevném a neodůvodněném vybočení ze standardů výkladu, jenž je v soudní praxi respektován, resp. který odpovídá všeobecně uznávanému (doktrinálnímu) chápání dotčených právních institutů [viz k tomu např. náleze ze dne 25. 9. 2007 sp. zn. Pl. ÚS 85/06 (N 148/46 SbNU 471)]; tato i všechna dále uvedená rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <http://nalus.usoud.cz>].

12. Ústavní soud proto přezkoumal rozsudek krajského soudu, jakož i řízení jemu předcházející, a po seznámení se s vyžádaným soudním spisem dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

13. Z ustálené judikatury je zřejmé, že Ústavní soud se k rozhodování ve věcech nákladů řízení staví zdrženlivě a podrobuje je toliko omezenému ústavněprávnímu přezkumu. Ačkoliv i rozhodnutí o nákladech řízení může mít citelný dopad do majetkové sféry účastníků řízení, samotný spor o nákladech řízení většinou nedosahuje intenzity způsobit porušení jejich základní práva a svobody. Nicméně podle názoru Ústavního soudu je toto rozhodování též integrální součástí soudního řízení jako celku [viz např. náleze Ústavního soudu ze dne 2. 5. 2002 sp. zn. III. ÚS 455/01 (N 57/26 SbNU 113)], přičemž "právo na přiznání přiměřené (a právním předpisem stanovené) náhrady nákladů, které úspěšné straně v řízení vzniknou, je součástí práva na spravedlivý proces a také souvisí, pokud jde konkrétně o náklady právního zastoupení, s právem na právní pomoc ve smyslu čl. 37 odst. 2 Listiny" [viz nálezy ze dne 4. 7. 2001 sp. zn. II. ÚS 598/2000 (N 100/23 SbNU 23) nebo ze dne 21. 3. 2006 sp. zn. II. ÚS 259/05 (N 65/40 SbNU 647)]. Jak Ústavní soud uvedl výše, jeho zásah do této činnosti je namístě pouze tehdy, je-li rozhodovací proces stížen tzv. kvalifikovanými vadami, tj. vadami majícími za následek porušení ústavnosti, jak je Ústavní soud vymezuje ve své rozhodovací činnosti.

14. Ústavní soud musí v prvé řadě uvést, že podstata věci již byla řešena nálezem Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 2108/21 ze dne 8. 2. 2022. V něm Ústavní soud posuzoval rozpor vzniklý mezi judikaturou Nejvyššího soudu a Ústavního soudu, přičemž jeho závěry je nutno aplikovat i na nyní projednávanou věc.

15. Ústavní soud v citovaném nálezu především vycházel ze znění následujících ustanovení advokátního tarifu.

16. Ustanovení § 8 odst. 1 advokátního tarifu, podle něhož "Není-li stanoveno jinak, považuje se za tarifní hodnotu výše peněžitého plnění nebo cena věci anebo práva v době započetí úkonu právní služby, jichž se právní služba týká; za cenu práva se považuje jak hodnota pohledávky, tak i dluhu. Při určení tarifní hodnoty se nepřihlíží k příslušenství, ledaže by bylo požadováno jako samostatný nárok."

17. Ustanovení § 8 odst. 2 advokátního tarifu, které stanoví, že "Je-li předmětem právní služby opěťující se plnění, stanoví se tarifní hodnota součtem hodnot těchto plnění; jde-li však o plnění na dobu delší než pět let nebo na dobu neurčitou, stanoví se jen pětinasobkem hodnoty ročního plnění."

18. A konečně ustanovení § 9 odst. 1 advokátního tarifu, podle kterého "Nelze-li hodnotu věci nebo práva vyjádřit v penězích nebo lze-li ji zjistit jen s nepoměrnými obtížemi a není-li dále stanoveno jinak, považuje se za tarifní hodnotu částka 10 000 Kč". Toto ustanovení aplikoval ve věci odvolací soud - na rozdíl o soudu nalézacího, jenž použil § 9 odst. 1 téhož předpisu.

19. Jak konstatoval Ústavní soud ve shora citovaném nálezu, Nejvyšší soud v usnesení ze dne 16. 6. 2016 sp. zn. 21 Cdo 3890/2015 dospěl k závěru, podle kterého, jde-li o předmět řízení, který je "vymezen v žalobním návrhu, lze rozlišit několik druhů řízení o výživném pro zletilé dítě. Předně jde o žalobu, kterou se zletilé dítě domáhá toho, aby soud uložil rodičům povinnost poskytovat mu výživné. V tomto případě jde o žalobu na plnění (výživné) s tím, že pravomocný rozsudek o této žalobě v sobě zahrnuje řešení otázky existence práva a povinnosti (vyživovacího závazku). Žalobou na plnění se zahajuje také řízení, jehož předmětem je snížení nebo zvýšení výživného. Domáhá-li se však rodič, aby soud rozhodl o tom, že zletilému dítěti již právo na poskytování výživného nenáleží (tedy, že právo zletilého dítěte na výživné relativně zaniklo pro jeho schopnost samo se živit, nebo pro rozpor dalšího poskytování výživného s dobrými mravy), jde o určovací žalobu, neboť v takovém případě není předmětem řízení plnění (výživné), ale pouze existence vyživovacího závazku."

20. Oproti tomu Ústavní soud ve svém usnesení sp. zn. III. ÚS 3514/13 konstatoval, že "nelze považovat za svévolné, pokud obecný soud použil při stanovení výše nákladů řízení § 8 odst. 2 advokátního tarifu hovořící o opěťujícím se plnění, i když předmětem žaloby je návrh na zrušení onoho opěťujícího se plnění, tedy návrh na zrušení výživného, nikoli návrh na jeho stanovení, zvýšení či snížení."

21. Ústavní soud následně ve svém usnesení sp. zn. III. ÚS 1551/16 tento svůj názor s odkazem na shora uvedené usnesení potvrdil a rozvedl, když zdůraznil, že "Krajský soud vycházel při výpočtu sazby mimosmluvní odměny zástupce vedlejšího účastníka za soudní řízení z tarifní hodnoty stanovené součtem opakujících se peněžitých plnění výživného, o které byl veden spor (§ 8 odst. 2 advokátního tarifu). Stěžovatelka svůj odlišný názor, dovolávající se aplikace § 9 odst. 1 advokátního tarifu (uvedené ustanovení se vztahuje na případy, kdy nelze hodnotu věci nebo práva vyjádřit v penězích nebo lze-li ji zjistit jen s nepoměrnými obtížemi), opírá o tvrzení, že v daném řízení nebylo předmětem peněžité plnění. Ústavní soud však považuje užití ustanovení § 8 odst. 2 advokátního tarifu krajským soudem za logické a přiléhavé. V dané věci byl totiž veden spor o peněžité plnění v konkrétní pravidelné výši (byť nebylo navrhováno přiznání daného plnění, ale jeho zrušení), a to za zcela určité časové období, tedy celkovou spornou peněžitou částku bylo možno zjistit jednoduchým početním úkonem. Ústavní soud proto nemá za to, že by zde krajský soud vybočil z mezí ústavnosti, resp. interpretoval a aplikoval právní normu extrémně nesprávně (srov. též usnesení Ústavního soudu ze dne 22. 4. 2014 sp. zn. III. ÚS 3514/13)."

22. S ohledem na shora uvedené, zejména pak s ohledem na citovaný náleze sp. zn. IV. ÚS 2108/21,

Ústavní soud i v nyní projednávané věci dospěl k závěru, že opětuujícími se plněními ve smyslu § 8 odst. 2 advokátního tarifu jsou typicky plnění vyživovací povinnosti na zletilé dítě (pro nezletilé srov. speciální úpravu v § 9 odst. 2 advokátního tarifu). Ústavně konformním je pouze takový výklad advokátního tarifu (§ 8 odst. 2 a § 9 odst. 1), podle kterého domáhá-li se jedna osoba žalobou, aby soud rozhodl o tom, že druhé osobě již právo na poskytování výživného nenáleží, jde o žalobu na plnění (výživné), avšak s tím, že pravomocný rozsudek o této žalobě v sobě zahrnuje nejen řešení otázky existence práva a povinnosti (vyživovacího závazku), nýbrž i jeho výše. Je-li proto veden spor o peněžité plnění v konkrétní pravidelné výši (byť není rozhodováno o přiznání daného plnění, ale o zrušení výživného), a to za určité časové období, kdy je celkovou spornou peněžitou částku možno zjistit jednoduchým početním úkonem, je postup, ve kterém je dána přednost použití § 8 odst. 2 advokátního tarifu, v souladu s právem na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny ve spojení s právem na právní pomoc podle čl. 37 odst. 2 a na ochranu vlastnického práva podle čl. 11 odst. 1 Listiny.

23. Ústavní soud však také připomíná, že právní úprava počítá i se situacemi, kdy by výše naznačený názor byl z hlediska konkrétních okolností souzené věci neudržitelný a pro neúspěšného účastníka např. až ekonomicky likvidační. Pak obecný soud může bezpochyby za splnění zákonem daných podmínek zvážit i v takové situaci aplikaci § 150 o. s. ř.

VI. Závěr

24. Vzhledem k výše uvedeným skutečnostem nezbyvá než uzavřít, že práva stěžovatele na soudní ochranu a na ochranu vlastnického práva byla napadenými výroky krajského soudu porušena, došlo tedy k porušení čl. 11 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny, a to ve spojení s čl. 37 odst. 2 a Listiny.

25. Z uvedených důvodů proto Ústavní soud ústavní stížnosti vyhověl (§ 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu) a napadené výroky II. a III. rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem zrušil [§ 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu].

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Náhrada škody zaměstnancem](#)
- [Likvidace dědictví](#)
- [Jistota](#)
- [Insolvenční řízení](#)
- [Exekuce](#)
- [Započtení](#)
- [Reorganizace](#)
- [Soudní poplatky \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Spotřebitel \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Správa společné věci \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Správní řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)